

# Χώρας αειχώρος

**ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΤΟΜΟΣ 5  
VOLUME 5

ΤΕΥΧΟΣ 1  
ISSUE 1

ΜΑΪΟΣ 2006  
MAY 2006



**ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ** - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας  
*Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας  
και Περιφερειακής Ανάπτυξης*

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

### **ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ**

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λότης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειψ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Παππάς Βασίλης	- Πανεπιστήμιο Πατρών
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Πατρών
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

---

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: [aeihoros@prd.uth.gr](mailto:aeihoros@prd.uth.gr)

τηλ.: 24210 – 74456 fax: 24210 – 74380



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

---

αειχώρας

---

Επιμέλεια έκδοσης: Άννα Σαμαρίνα — Παναγιώτης Πανταζής  
Λαγούτ: Παναγιώτης Πανταζής  
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιώργος Παρασκευάς — Παναγιώτης Πανταζής  
Εκτύπωση: Αλέκος Ξουράφας  
Κεντρική διάθεση: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

## Περιεχόμενα

<b>Μεταξάς Θ., Λαλένης Κ.</b>	<b>4</b>
Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως τύπος σχεδιασμού και ως εργαλείο αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης	
<b>Τσάρτας Π., Σταυρινούδης Θ.</b>	<b>38</b>
Η εφαρμογή των αρχών της Τοπικής Ατζέντα 21 για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών: Η περίπτωση των μικρών νησιών του Αιγαίου Πελάγους	
<b>Χατζηθεοδωρίδης Φ, Μιχαηλίδης Α., Τσιλοχρήστος Δ., Καζάκη Σ.</b>	<b>58</b>
Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Ελληνικού Αγροτικού Χώρου: Μια εμπειρική προσέγγιση στην εφαρμογή, τη διαχείριση και τα αποτελέσματά τους	
<b>Φραγκόπουλος Ι.</b>	<b>92</b>
Από το τοπικό στο παγκόσμιο: Κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές διαστάσεις της μετάβασης για τους Πομάκους της συνοριακής ζώνης της Ξάνθης	
<b>Ασπρογέρακας Ε.</b>	<b>122</b>
Ανάπτυξη εφαρμογών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης: Πολιτική και χωρικές συσχετίσεις	
<b>ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ</b>	
<b>Νικολαΐδου Σ.</b>	<b>154</b>
Αναστασία Τριανταφυλλοπούλου, <i>Περιστέρι. Η ανάπτυξη της πόλης. Η δομή και ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης</i>	
<b>ΑΠΟΨΕΙΣ</b>	<b>158</b>
Συνέντευξη με τον <b>Alex Anas</b>	<b>160</b>

## Συνέντευξη με τον Alex Anas

Καθηγητή του Πολιτειακού Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, ΗΠΑ

*"Στην Αμερική οι πόλεις είναι κάπως εγκαταλελειμμένες στην αγορά, διότι οι Πολεοδόμοι δεν έχουν αρκετές δυνάμεις ώστε να επέμβουν όπως συμβαίνει, νομίζω, σε άλλα μέρη του κόσμου, π.χ στην Ιαπωνία ή στην Ευρώπη."*

*"Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει δημιουργήσει προβλήματα περιφερειακής ανισότητας και ανάπτυξης.....Αυτό αφορά κυρίως τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και έχει επιπτώσεις στο πώς θα αναπτυχθεί η Ελλάδα στο μέλλον."*

**Ψυχάρης:** Κύριε Alex Anas, είναι μεγάλη χαρά και τιμή που ήρθατε στο Πανεπιστήμιό μας. Είναι επίσης μεγάλη χαρά το ότι ανταποκριθήκατε στην πρόσκλησή μας να είστε ένας από τους κύριους ομιλητές στο 46<sup>ο</sup> Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης. Με αφορμή την παρουσία σας εδώ, θα θέλαμε να κάνουμε μια συζήτηση που αφορά τόσο στην επιστημονική σας δραστηριότητα όσο και στην προσωπική διαδρομή, δεδομένου ότι η καταγωγή σας είναι ελληνική. Ας ξεκινήσουμε καταρχήν με την επιστημονική δραστηριότητα. Πώς θα χαρακτηρίζατε σήμερα την κατάσταση της Περιφερειακής Επιστήμης και ειδικότερα πώς θα σχολιάζατε την παραδοσιακή διάκριση Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη;

**Anas:** Πρώτα απ' όλα θέλω να σας ευχαριστήσω κι εγώ που με καλέσατε στο Συνέδριο. Είναι δικό μου το σφάλμα που τόσα χρόνια δεν είχα καλλιεργήσει στενότερες σχέσεις με Έλληνες συναδέλφους, αλλά όπως βλέπετε μπορεί κανείς να αρχίσει να κάνει κάτι τέτοιο ακόμα και σε προχωρημένη ηλικία.

Είμαι πολύ ευχαριστημένος γιατί έχω την ευκαιρία να γνωρίσω και τη δουλειά διάφορων Ελλήνων νεότερων ακαδημαϊκών, να δω τι κάνουν. Με ρωτήσατε για το πώς βλέπω την κατάσταση στην επιστήμη της Χωροταξίας, στην περιφερειακή επιστήμη. Έχει γίνει μεγάλη πρόοδος νομίζω τα τελευταία 40 χρόνια. Είναι μια νέα επιστήμη. Νομίζω ότι τα κυριότερα θέματα που έχουν αναπτυχθεί είναι η θεωρία των χρήσεων γης μέσα στις

πόλεις, αυτό που λέμε Urban Economics. Τώρα έχουμε επίσης ένα καινούριο τρόπο με τον οποίο κοιτάζουμε την ανάπτυξη στο χώρο, ο οποίος είναι η Νέα Οικονομική Γεωγραφία. Αυτοί νομίζω είναι οι δύο κυριότεροι θεωρητικοί κλάδοι της περιφερειακής επιστήμης, οι οποίοι ακόμα εξελίσσονται, αλλά ο πρώτος κλάδος, δηλαδή η θεωρία των χρήσεων γης έχει φτάσει σε κάποιο σημείο που αρχίζει και εφαρμόζεται πιο σοβαρά. Είναι πλέον μια εφαρμοσμένη επιστήμη με διάφορα μοντέλα ποσοτικά κλπ., ενώ ο δεύτερος κλάδος, η νέα δηλαδή οικονομική γεωγραφία είναι ακόμα σε θεωρητικό στάδιο και θα χρειαστεί περισσότερο χρόνος για να γίνει εφαρμοσμένη επιστήμη.

**Ψυχάρης:** Βλέπετε να έχουν υπάρξει σημαντικές αλλαγές στο αναλυτικό πλαίσιο και στο εννοιολογικό πλαίσιο, σε ότι αφορά αυτό που λέμε επιστήμες του χώρου –Regional Economics, Regional Science;

**Anas:** Υπάρχει μια μεγάλη αλλαγή στο ότι οι επιστήμονες που δουλεύουν σ' αυτόν τον κλάδο χειρίζονται τα πιο μοντέρνα ποσοτικά και θεωρητικά εργαλεία που χειρίζονται οι άλλοι οικονομολόγοι. Ο κλάδος είναι σχετικά πρόσφατος, ξεκίνησε πριν από 40 χρόνια, αλλά τώρα έχει πια μπει στο πνεύμα της οικονομικής επιστήμης οπότε χειρίζονται όλοι τα ίδια εργαλεία.

Βέβαια, δεν πρέπει να πούμε ότι είναι μόνο οικονομολόγοι όσοι παίρνουν μέρος στην περιφερειακή επιστήμη. Υπάρχουν και πολλοί άλλοι, όπως από τον κλάδο της Γεωγραφίας, της Πολεοδομίας και άλλους τέτοιους κλάδους, που είναι δεκτοί στην περιφερειακή επιστήμη, η οποία είναι διεπιστημονική. Είναι λοιπόν δεκτοί και άλλοι επιστήμονες και μπορούν να ανταλλάσουν απόψεις με τους οικονομολόγους. Η περισσότερη δουλειά νομίζω ότι έχει γίνει από τους οικονομολόγους και αυτό συμβαίνει επειδή η οικονομική επιστήμη είναι πιο αναλυτική, πιο θεωρητική, πιο προσωπική από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες.

Προσωπικά ξεκίνησα σαν πολεοδόμος. Το διδακτορικό μου το έκανα στην Πολεοδομία στο Πανεπιστήμιο της Pennsylvania, αλλά εκεί υπήρχε ένα πρόγραμμα το οποίο μας επέτρεπε να κάνουμε διδακτορικό στην Πολεοδομία και να παίρνουμε μαθήματα οικονομολογίας και περιφερειακής επιστήμης από άλλο Τμήμα. Μ' αυτό τον τρόπο καλλιέργησα τις οικονομικές μου γνώσεις, έτσι ώστε όταν έγινα Αναπληρωτής Καθηγητής δίδασκα μεν Πολεοδομία αλλά από οικονομική άποψη, ενώ δημοσίευα κυρίως σε οικονομικά περιοδικά.

**Ψυχάρης:** Φαίνεται ότι αυτό υπήρξε κάποτε παράδοση για τις επιστήμες που έχουν να κάνουν με την περιφερειακή επιστήμη στην Αμερική. Κάτι παρόμοιο μας είχε πει και ο Μ. Fujita, σε μια συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό μας. Έκανε σπουδές Πολιτικού

Μηχανικού, αλλά είχε τη δυνατότητα να παίρνει μαθήματα οικονομικών και στη συνέχεια να ασχοληθεί με τη χωροθέτηση των οικονομικών δραστηριοτήτων.

**Anas:** Κι εγώ ήμουν Πολιτικός Μηχανικός στο προπτυχιακό επίπεδο, αλλά έκανα το διδακτορικό μου στην Πολεοδομία. Στην αρχή, με ενδιέφερε το πώς μπορεί να σχεδιάσει κανείς πόλεις, αλλά κατάλαβα πολύ γρήγορα ότι πρέπει κανείς να μάθει πρώτα πως λειτουργούν οι πόλεις, μέχρι να τις σχεδιάσει και να τις μετατρέψει προς μια καινούρια κατεύθυνση. Γι' αυτό το λόγο ανέπτυξα ενδιαφέρον για την οικονομολογία, επειδή εκείνο τον καιρό οι φοιτητές μάθαιναν για την αστική οικονομολογία του Alonso, του Beckmann και των πρωτοπόρων του κλάδου. Το Πανεπιστήμιο της Pennsylvania ήταν το κέντρο, εκεί γινόταν η καλύτερη διδασκαλία.

**Ψυχάρης:** Σε ακαδημαϊκό επίπεδο, ποια κατάσταση επικρατεί αυτή την ώρα στην Αμερική, σε ότι αφορά τις σπουδές στην περιφερειακή επιστήμη;

**Anas:** Όπως ξέρετε υπήρχε μόνο ένα Τμήμα για την περιφερειακή επιστήμη στο Πανεπιστήμιο της Pennsylvania, το οποίο τελικά καταργήθηκε. Υπάρχει ως πρόγραμμα, αλλά δεν είναι αυτό που ήταν κάποτε. Από την άλλη, υπάρχουν μερικά προγράμματα, όχι Τμήματα, σε διάφορα Πανεπιστήμια στην Αμερική και στην Αγγλία, καθώς σε άλλα μέρη, και έτσι υπάρχει πάντα κάποιο ενδιαφέρον από φοιτητές πολλών διαφορετικών Τμημάτων: Γεωγραφίας, Οικονομολογίας, Πολιτικών Μηχανικών, Πολεοδομίας, οι οποίοι ενδιαφέρονται για την περιφερειακή επιστήμη. Έτσι υπάρχει ένα διαρκές ενδιαφέρον και άτομα τα οποία δουλεύουν σ' αυτό τον κλάδο μπορεί να είναι οργανωμένα σε Τμήματα.

Από την άλλη μεριά, μέσα στο χώρο της Οικονομολογίας, η Αστική Οικονομολογία είναι από τους μικρότερους κλάδους. Υπάρχουν πολλά πανεπιστημιακά τμήματα για Οικονομολογία, τα οποία δεν έχουν "αστικούς οικονομολόγους". Είμαστε λίγοι. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η ποιότητα δεν είναι υψηλή και ότι αυτό που κάνουμε δεν είναι σημαντικό. Στην Αμερική οι πόλεις είναι κάπως εγκατελειμένες στην αγορά, διότι οι Πολεοδόμοι δεν έχουν αρκετές δυνάμεις ώστε να επέμβουν και να φτιάξουν τις πόλεις όπως συμβαίνει νομίζω σε άλλα μέρη του κόσμου, π.χ στην Ιαπωνία ή στην Ευρώπη. Εκεί οι πολεοδόμοι έχουν περισσότερες δυνάμεις και ικανότητες να επέμβουν, οπότε υπάρχει και αυτός ο λόγος που ο κλάδος έχει παραμεληθεί.

**Ψυχάρης:** Μήπως αυτό ερμηνεύει και το μεγαλύτερο σχετικό βάρος που έχει η Αστική Οικονομική στην αμερικανική βιβλιογραφία σε σχέση με την ευρωπαϊκή; Ή είναι λάθος αυτή η εκτίμηση;



**Anas:** Έχει περισσότερο βάρος στην Αμερική. Κυρίως η θεωρητική αστική οικονομολογία, η οποία είναι σχεδόν ένα τελείως αμερικανικό φαινόμενο. Βέβαια, υπάρχει και ο Fujita, ο οποίος είναι Ιάπωνας, αλλά έχει σπουδάσει και δημιουργήσει στην Αμερική. Βέβαια απ' ότι βλέπω και από τη θεματολογία του Συνεδρίου σας πολλή μελέτη γίνεται και στην Ευρώπη, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί πιο εύκολα. Υπάρχει ίσως μικρότερη γνώση της θεωρίας, λιγότερη ίσως ευχέρεια στη χρήση της από τη μεριά όσων δουλεύουν σ' αυτόν τον κλάδο στην Ευρώπη.

**Ψυχάρης:** Έχω την εντύπωση ότι στην Ευρώπη εστιάζουμε περισσότερο στην περιφερειακή ανάπτυξη, παρά στην αστική οικονομική και την αστική ανάπτυξη.

**Anas:** Αυτό ίσως είναι και επίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία έχει δημιουργήσει προβλήματα περιφερειακής ανισότητας και ανάπτυξης. Η Ένωση ή θα βοηθούσε τα κέντρα να αναπτυχθούν πιο γρήγορα από την περιφέρεια ή θα έκανε το αντίθετο, θα βοηθούσε δηλαδή να αναπτυχθεί η περιφέρεια. Αυτό είναι κάτι που αφορά κυρίως τις νότιες χώρες της Ευρώπης, τώρα πια και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Με έναν ιδιαίτερο τρόπο αφορά και την Ελλάδα. Έχει επιπτώσεις και στο πως θα εξελιχθεί η Ελλάδα στο μέλλον.

**Ψυχάρης:** Νομίζετε ότι σήμερα έχουμε κατανοήσει καλύτερα σε σχέση με προηγούμενες δεκαετίες τους μηχανισμούς που παράγουν τις ανισότητες στο χώρο και συνακόλουθα έχουμε μεγαλύτερη δυνατότητα να επηρεάσουμε τη διάχυση της ανάπτυξης στο χώρο;

**Anas:** Νομίζω ότι μερικά πράγματα τα έχουμε καταλάβει καλύτερα. Από τη νέα οικονομική γεωγραφία για παράδειγμα έχουμε μάθει κάποια πράγματα, όπως ότι ορισμένες επενδύσεις που γίνονται στον τομέα των μεταφορών –με δρόμους ας πούμε που ενώνουν το κέντρο με την περιφέρεια– μπορεί να βλάψουν τελικώς την περιφέρεια, επειδή έτσι γίνεται απλώς το κέντρο πιο εύκολο ως χώρος ανάπτυξης για εταιρείες και βιομηχανίες. Έτσι, η περιφέρεια μπορεί να χάσει πληθυσμό και ορισμένες δραστηριότητες, οι οποίες θα ήταν κατά κάποιον τρόπο "παγιδευμένες" στην περιφέρεια και μ' αυτό τον τρόπο θα την ωφελούσαν. Αυτό νομίζω είναι ένα βασικό μάθημα που έχουμε μάθει, ίσως κάτι ξέραμε γι' αυτό από παλιά αλλά η νέα οικονομική γεωγραφία το έχει κάνει πιο ζωντανό.

**Ψυχάρης:** Με βάση τα νέα επιστημονικά δεδομένα που νομίζετε ότι θα μπορούσε τα επόμενα χρόνια να δώσει έμφαση η Ελλάδα για την περιφερειακή και την αστική ανάπτυξη;

**Anas:** Νομίζω ότι η Ελλάδα είναι μια από τις λίγες χώρες του κόσμου οι οποίες έχουν μια τεράστια μεγαλούπολη –όπου μένει ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού της χώρας– ίσως να είναι και το κύριο παράδειγμα αυτής της κατάστασης, αυτού που λέμε *primal city* φαινόμενο. Το ερώτημα είναι γιατί έχει συμβεί αυτό. Έχει συμβεί επειδή ήταν ωφέλιμο, διότι υπήρχαν οι επονομαζόμενες οικονομίες συγκέντρωσης, οι οποίες έπρεπε να αναπτυχθούν σε ένα μέρος ή έχει συμβεί επειδή έγιναν ορισμένες λάθος κινήσεις και αντιπαραγωγικές αποφάσεις, όπως π.χ. να επενδυθούν υπερβολικά πολλά χρήματα σε υποδομές στην Αθήνα και όχι αλλού; Ίσως να είναι και τα δύο, δηλαδή να είναι ζήτημα διττό, οπότε τα διλήμματα αλλάζουν.

Εφόσον δημιουργηθεί μια τέτοια πελώρια *agglomeration* –για να χρησιμοποιήσω τον όρο στα αγγλικά που ξέρω καλά– είναι δύσκολο να τη σπάσει κανείς και να πει ότι θα αγνοήσει όλη αυτή την ανάπτυξη που έχει συμβεί. Αλλά ίσως θα μπορούσε κανείς να θέσει ένα μακρόπνοο πρόγραμμα για να αναπτυχθεί η περιφέρεια. Το ερώτημα είναι πώς μπορεί να γίνει αυτό. Νομίζω ότι το κυριότερο κίνητρο είναι να υπάρχει μια ανταγωνιστική οικονομία και να μπορεί ο βιομήχανος ή ο επιχειρηματίας να φτιάξει την επιχείρησή του όπου θέλει στη χώρα, να έχει καλή συγκοινωνία με το κέντρο, αλλά να μπορεί να επωφελείται από χαμηλότερο κόστος παραγωγής στην περιφέρεια. Για να γίνει αυτό χρειάζεται ο τόπος χωροθέτησης μιας δραστηριότητας να είναι ελκυστικός, από άποψη παιδείας, υγείας και πολλών άλλων κριτηρίων. Οπότε η επένδυση στην περιφέρεια νομίζω ότι είναι μια λογική επιλογή. Το πρόβλημα είναι πόσο και σε ποιες περιφέρειες, ειδικά όταν τα κονδύλια είναι περιορισμένα, μπορούν να προγραμματιστούν καλύτερα οι επενδύσεις.

**Ψυχάρης:** Κάτι πιο προσωπικό τώρα. Εσείς είστε Έλληνας που ζήσατε και κάνατε καριέρα σε μια αναπτυσσόμενη, μεγάλη χώρα. Ποια είναι η εντύπωσή σας για την Ελλάδα βλέποντας την από μακριά;

**Anas:** Είμαι Κωνσταντινουπολίτης, οπότε δεν έζησα ποτέ στην Ελλάδα. Έφυγα κατευθείαν στα 18 από την Πόλη για την Αμερική για να κάνω πανεπιστημιακές σπουδές. Όλες οι πανεπιστημιακές σπουδές μου έγιναν εκεί. Συνέχισα να μένω εκεί όταν βρήκα δουλειά στο Πανεπιστήμιο. Πάντα έβλεπα την Ελλάδα από μακριά, μέχρι το 1973, οπότε οι γονείς μου ήρθαν στην Αθήνα, πέντε χρόνια αφότου έφυγα εγώ από την Πόλη. Φυσικά ερχόμουν πολλές φορές για να τους δω και να κάνω διακοπές εδώ. Έχω πάρα πολλούς φίλους στην Αθήνα, οι περισσότεροι είναι από την Πόλη.

Δεν είμαι τελείως αντικειμενικός όταν βλέπω την Ελλάδα, όπως είναι φυσικό, π.χ. δίνω περισσότερη σημασία στο ρόλο της Ελλάδας Παρακολουθώ τα ελληνο-τουρκικά ζητήματα, βλέπω πώς εξελίσσονται αυτά, επειδή μιλώ και τουρκικά και ελληνικά, οπότε μπορώ και

παρακολουθώ τι λέει ο Τύπος στη μια χώρα και την άλλη. Αυτό ίσως να μην έχει μεγάλη σημασία γενικά, αλλά για μένα είναι ένα μέρος της ζωής μου.

Κάθε φορά που έρχομαι βλέπω καλύτερη την Ελλάδα. Βλέπω ότι πολλά πράγματα που ήρθαν καθυστερημένα εδώ, έχουν εξελιχθεί. Υπάρχουν βέβαια μεγάλες προκλήσεις με την παγκοσμιοποίηση και την Ευρωπαϊκοποίηση. Αυτά τα δύο ρεύματα έχουν φέρει δύσκολες προκλήσεις για την Ελλάδα, αλλά δεν μπορούμε να τα αλλάξουμε. Είμαστε μέσα σ' αυτά τα ρεύματα και πρέπει να κάνουμε τη χώρα πιο ανταγωνιστική για να μπορεί να επιζήσει και να αυξηθεί ο ρυθμός ανάπτυξης της στο μέλλον. Φυσικά υπάρχουν και προβλήματα προς αυτή την κατεύθυνση.

**Ψυχάρης:** Επειδή αναφερθήκατε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και στη δική σας δυνατότητα να παρακολουθείτε στις δύο γλώσσες τα γεγονότα, αλλά και να έχετε μια πιο βιωματική σχέση με αυτούς τους δύο χώρους, πώς βλέπετε τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας στο οικονομικό επίπεδο και πιο γενικά στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης; Τι προοπτικές θα μπορούσε να υπάρχουν στις σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες;

**Anas:** Αυτή είναι μια πολύ δύσκολη ερώτηση την οποία έχω παλέψει μόνος μου εσωτερικά. Έχουν συμβεί μεγάλες αλλαγές και στις δυο χώρες αλλά η Τουρκία νομίζω ότι καθυστερεί στο να εξελίξει πλήρως την ευρωπαϊκή της προοπτική. Υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο να προχωρήσουμε σε πλήρεις οικονομικές ή οποιοσδήποτε άλλες σχέσεις. Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα θέματα, να μπορέσουμε να πείσουμε την Τουρκία ότι ανήκει στην Ευρώπη και ότι πρέπει να κάνει ορισμένα πράγματα που είναι καλά για την Τουρκία. Δυστυχώς είναι πάρα πολύ πολύπλοκη χώρα στην οποία υπάρχουν δύο κράτη. Το δημοκρατικό κράτος το οποίο εκλέγει ο πολίτης και το στρατιωτικό κράτος, το οποίο προσέχει τα πράγματα αν ξεφύγουν από ορισμένα περιθώρια.

**Ψυχάρης:** Η Ελλάδα είναι θετική στην ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Βρίσκετε ότι κάνει καλά, ότι είναι σωστή αυτή η θέση;

**Anas:** Νομίζω ότι αυτό έχει καλές πτυχές, στο παρελθόν ήμασταν πιο προκλητικοί και πιο στενοκέφαλοι ως προς την Τουρκία. Αυτό δημιούργησε ορισμένα προβλήματα.

**Ψυχάρης:** Σίγουρα οι πολιτικές συνθήκες δεν επέτρεπαν για χρόνια την οικονομική συνεργασία. Η βελτίωση του πολιτικού πλαισίου θα διευκολύνει και την οικονομική συνεργασία. Πιστεύετε ότι σήμερα υπάρχουν καλύτερες προοπτικές για κάτι τέτοιο σε σύγκριση με το παρελθόν;

**Anas:** Δεν είμαι σίγουρος για το τελικώς θα συμβεί. Από τη μια μεριά βλέπω ότι υπάρχουν καλύτερες οικονομικές σχέσεις και καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των δύο λαών, όπως στην κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά από το σεισμό στην Τουρκία. Όλα αυτά ήταν πολύ θετικά, διότι ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζαμε σαν Ελλάδα ήταν ότι το κράτος της Τουρκίας έλεγε στον πληθυσμό το τι σκεπτόμασταν εμείς για αυτούς και πίστευαν ορισμένα πράγματα. Μετά τους σεισμούς εμείς κάναμε κάτι πολύ θετικό. Βοηθήσαμε πάρα πολύ τους Τούρκους, δείξαμε ότι δεν έχουμε εχθρικές διαθέσεις. Επίσης, υπάρχουν οικονομικές σχέσεις όταν η Εθνική Τράπεζα αγοράζει μια Τουρκική τράπεζα. Αυτά είναι θετικά πράγματα εφόσον συμβαίνουν με λογικό τρόπο. Το πρόβλημα είναι πόσο αυτά θα επηρεάσουν την πολιτική κατάσταση, αν ας πούμε θα δώσουμε μεγαλύτερη δύναμη στην Τουρκία να επιμένει στις θέσεις της επειδή είμαστε πιο δεμένοι οικονομικά με αυτούς ή αν θα τους πείσουμε ότι δεν υπάρχει πρόβλημα και θα υποχωρήσουν από τις θέσεις τους. Νομίζω ότι οι θέσεις της Τουρκίας που δεν μας αρέσουν προέρχονται από το στρατό και όχι από την κυβέρνηση, αλλά τη στιγμή που ο στρατός θα αλλάξει φιλοσοφία, τότε μπορεί να αλλάξουν πάρα πολλά πράγματα. Είμαι σίγουρος ότι θα γίνει αυτό, διότι για να μπει η Τουρκία στην Ευρώπη πρέπει να πείσει τους Ευρωπαίους ότι ο στρατός διοικείται από τους πολιτικούς. Αν γίνει κάτι τέτοιο, ο στρατός θα χάσει τη δύναμη που έχει. Υπάρχουν πολλές χώρες που έχουν δυνατό στρατό και ο στρατός διοικείται από την πολιτική, δεν υπάρχει αντίφαση. Αυτό συμβαίνει στις ΗΠΑ, στη Μ. Βρετανία, στην Ελλάδα, αλλά στην Τουρκία δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο ως τώρα, οπότε είναι δύσκολο για την Τουρκία να διατηρήσει αυτό το ρόλο.

**Ψυχάρης:** Κλείνοντας αυτό το πολύ ενδιαφέρον κομμάτι της συνομιλίας μας, θα ήθελα να περάσουμε σε μερικά τρέχοντα θέματα. Το Πανεπιστήμιό μας διοργάνωσε το Ευρωπαϊκό Συνέδριο της ERSA. Θεωρούμε αυτό το Συνέδριο μια καλή ευκαιρία για να αναπτύξουμε καινούριες σχέσεις με τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Από αυτή την άποψη θα ήμασταν πολύ χαρούμενοι να αναπτύξουμε μια συνεργασία με το Πανεπιστήμιό σας και με εσάς προσωπικά. Πώς βλέπετε αυτή την προοπτική;

**Anas:** Γιατί όχι; Να προσπαθήσουμε να το κάνουμε. Υπάρχουν τέτοιες σχέσεις και με άλλες χώρες, οπότε θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε τέτοιες σχέσεις και στο δικό μας κλάδο.

**Ψυχάρης:** Αυτή η συνέντευξη θα μπορούσε επομένως να είναι ένα προοίμιο το οποίο θα συμπληρώνεται με τα επόμενα βήματα τα οποία μπορούμε από κοινού να κάνουμε. Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ και πάλι για την παρουσία σας εδώ, για τη συμβολή σας στην

επιτυχία του Συνεδρίου. Σας συγχαίρουμε επίσης για το βραβείο το οποίο θα σας απενεμήθη από την Διεθνή Εταιρεία Περιφερειακής Ανάπτυξης (Regional Science Association International) και προσβλέπουμε σε μια στενότερη συνεργασία μαζί σας στο μέλλον.

**Anas:** Σας ευχαριστώ πολύ.